

ПОДАТКОВІ МЕХАНІЗМИ ДЕТИНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ

TAX MECHANISMS OF DETINIZATION OF GLOBAL BUSINESS ACTIVITIES

Високий рівень тінізації світової економіки та її вищою мірою деструктивний вплив на усі сфери людської життєдіяльності висувають у число пріоритетних механізмів стимулювання глобального економічного розвитку диверсифікований інструментарій детінізації бізнес-діяльності. Його стратегічні цілі пов'язані з формуванням сприятливих організаційно-економічних, інституційних і податкових умов для дотримання економічними суб'єктами різних країн суворих вимог щодо транспарентності фінансово-господарської діяльності та руху коштів на банківських рахунках, протидії незаконному виведенню коштів за кордон та «розмиванню» податкової бази, відмиванню «брудних» грошей та переміщенню корпоративних прибутків до низькоподаткових юрисдикцій. Сукупність зазначених в статті заходів здатна вивести систему детінізації глобальної бізнес-діяльності на якісно вищий щабель розвитку та знівелювати притаманні їй методологічні вади і недоліки.

Ключові слова: корупція, податки, податкові механізми, антикорупційна політика, антикорупційна детінізація.

The high level of shadowing of the world economy and its highly destructive impact on all spheres of human life make the diversified toolkit of de-shadowing of business activities one of the priority mechanisms for stimulating global economic development. Its strategic goals are primarily related to the formation of favorable organizational, economic, institutional and tax conditions for compliance by economic entities of various countries with strict requirements regarding the transparency of financial and economic activities and the movement of funds in bank accounts, combating the illegal withdrawal of funds abroad and "laundering" of the tax base, laundering of "dirty" money and shifting of corporate profits to low-tax jurisdictions, as well as manipulation of transfer prices for intra-company supplies of goods and services. At the same time, a full-fledged and systematic detinization of the global economy is impossible without the simultaneous implementation by countries of a diversified toolkit of interstate cooperation in this area with the aim of improving the mechanisms of taxation of extraterritorial activities of companies and firms, including with the use of digital technologies. In our opinion, it is the set of measures mentioned in the article that can bring the system of detinization of global business activity to a qualitatively higher level of development and eliminate its inherent methodological flaws and shortcomings. At the same time, the highest effect of detinization can be achieved exclusively on the basis of the comprehensive implementation by countries of organizational and economic, institutional and tax instruments at the national and supranational levels with the simultaneous application of moral and reputational influence on fiscally dishonest economic subjects. At the same time, the extraterritorial nature of the activities of modern multinational companies and their widespread use of digital technologies also brings to the fore the issue of a deep qualitative reorganization of the current system of global tax management in order to counteract the "erosion" of the tax base and cross-border financial speculation, as well as to ensure a fairer distribution of global tax revenues between states and world regions.

Key words: corruption, taxes, tax mechanisms, anti-corruption policy, anti-corruption detinization.

УДК 339.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.80-2>

Герасимова Я.О.

аспірант кафедри міжнародного обліку та аудиту,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Herasyмова Yanina

Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Високий рівень тінізації світової економіки та її вищою мірою деструктивний вплив на усі сфери людської життєдіяльності висувають у число пріоритетних механізмів стимулювання глобального економічного розвитку диверсифікований інструментарій детінізації бізнес-діяльності. Його стратегічні цілі пов'язані насамперед з формуванням сприятливих організаційно-економічних, інституційних і податкових умов для дотримання економічними суб'єктами різних країн суворих вимог щодо транспарентності фінансово-господарської діяльності та руху коштів на банківських рахунках, протидії незаконному виведенню коштів за кордон та «розмиванню» податкової бази, відмиванню «брудних» грошей та переміщенню корпоративних прибутків до низькоподаткових юрисдикцій, а також маніпулюванню трансфертними цінами при внутрішньофірмових поставках товарів і послуг. Водночас, повноцінна й системна детінізація глобальної економіки є неможливою без одночасної реалізації країнами диверсифікованого інструментарію міждержавного співробітництва у цій сфері з метою удосконалення механізмів

оподаткування екстериторіальної діяльності компаній і фірм, у тому числі з використанням діджитал-технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у дослідження даної проблематики внесли багато зарубіжних та вітчизняних вчених, як то Бородюк В., Турчинов А., Приходько Т., Пияк Е., Лібман А., Мизес Л. Фон., Шнайдер Ф. Але поза їхньою увагою залишаються питання податкових механізмів детінізації в глобальній бізнес-діяльності.

Постановка завдання. Охарактеризувати інституційні механізми детінізації глобальної бізнес-діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У даному контексті принагідно відзначимо, що станом на тепер міжнародна господарська практика вже напрацювала достатньо диверсифікований організаційно-економічний, інституційний і податковий інструментарій протидії тінізації бізнес-діяльності, специфіка застосування якого вирішальною мірою залежить як від рівня соціально-економічного розвитку країн, так і особливостей пануючих у державах політичних режимів,

секторальної структури їх національних економік, зовнішньоторговельної і виробничо-інвестиційної діяльності, рівня розвитку міждержавного співробітництва у цій сфері тощо. Увесь зазначений інструментарій умовно можна поділити на дві групи заходів: обмежуючих та контролюючих, котрі докорінним чином різняться між собою і за об'єктами регулювання, і за поставленими національними урядами країн стратегічними цілями реалізації політик детінізації бізнес-діяльності та фронтального фінансового моніторингу доходів злочинного походження

Характеризуючи інституційні механізми детінізації глобальної бізнес-діяльності, слід насамперед відзначити їх поліструктурний і багаторівневий характер. Він охоплює диверсифіковані інструменти фінансового моніторингу та протидії незаконному транскордонному виведенню грошових ресурсів в офшорні юрисдикції, що реалізуються на національному, регіональному і наднаціональному рівнях. Так, з-поміж наднаціональних інституцій, що реалізують на сьогодні важливі функціональні повноваження у сфері детінізації глобальної бізнес-діяльності, ключову роль відіграють Група Світового банку, Європейська комісія, ОЕСР, Група розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та ін. Наголосимо, що попри відсутність єдиної глобальної інституції у сфері детінізації глобальної бізнес-діяльності з поширеними на усі держави світу повноваженнями, зазначені інституції реалізують нині широкий спектр ініціатив у царині протидії тінізації доходів бізнес-структур, виведенню ними доходів з-під оподаткування, переведенню корпоративних прибутків у низькоподаткові юрисдикції, інвестуванню капіталу через «оболонкові» фірми, залученню іноземного кредитного капіталу з подальшим банкрутством компаній, маніпулюванню з митною вартістю товарів та ін.

Якщо характеризувати податкові механізми детінізації глобальної бізнес-діяльності, то слід насамперед відзначити їх переважну орієнтацію на суттєве зменшення рівня адміністративного і податкового тиску на господарські операції, а також значне спрощення самої процедури оподаткування прибутків компаній і фірм. Важливо зазначити також виключну важливість податкового інструментарію детінізації глобальної бізнес-діяльності, яка продиктована, з одного боку, недовірою компаній і фірм до владних інститутів, а з другого – їх ключовими економічними мотиваціями щодо виведення корпоративних доходів з-під жорсткого податкового тиску з метою їх подальшого спрямування на розширене відтворення власної господарської діяльності та фінансування різного роду соціальних потреб.

Наприклад, підвищення рівня державного регулювання фінансового ринку Греції у рамках

реалізації програми антикризового оздоровлення економіки буквально за два роки призвело до підвищення частки тіньової економіки у країні на 1%. Своєю чергою, на подолання наслідків глобальної економічної кризи 2007–2010 рр. тільки у Сполучених Штатах Америки на стабілізацію банківської системи у рамках «Плану Полсона» було виділено близько 700 млрд дол. США. Левова частка цієї астрономічної суми (254 млрд дол. США) була витрачена на рекапіталізацію американської банківської системи способом викуплення її токсичних активів, вилившись у збитки для платників податків на суму щонайменше 78 млрд дол. США, адже в обмін на фінансові вливання Міністерство фінансів Сполучених Штатів Америки отримало активів на суму 176 млрд дол [1].

Нарешті, на подолання наслідків пандемічної кризи, викликані Covid – 19, розвинуті держави світу витратили безпрецедентні за обсягами фінансові ресурси: Німеччина і Японія – по 42% валового внутрішнього продукту, Італія – 55%, Великобританія і Франція – по 23%, Канада – 17%, Респ. Корея – 14%, Австралія і США – по 13% ВВП відповідно [2]. З урахуванням же структури зазначених витрат (в яких поряд з фінансуванням національних систем охорони здоров'я значні ресурси були витрачені на реалізацію великих інвестиційних проєктів та програм діджиталізації економічної діяльності, впровадження цифрових бізнес-платформ та надання великомасштабної державної допомоги фінансовим інститутам, банківським установам і страховим компаніям) платники податків завжди мають значні сумніви щодо їх суспільної доцільності та ефективності.

Як свідчить світовий досвід реалізації податкового інструментарію детінізації глобальної бізнес-діяльності, найбільшу ефективність демонструють такі заходи як: розкриття інформації щодо власників банківських рахунків та руху коштів на них; оподаткування фінансових трансакцій економічних суб'єктів; податкові амністії; формування публічних реєстрів кінцевих бенефіціарів національних капітальних активів; регулювання діяльності контрольованих іноземних компаній; зарахування доходів зарубіжних компаній, контрольованих резидентами, у загальні доходи останніх; реалізація країнами положень Директив Європейського Союзу ATAD I та ATAD II; запровадження державами автоматизованих систем податкових перевірок суб'єктів господарювання та аналізу поданої ними податкової інформації тощо. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки, згідно положень Закону про зарубіжні рахунки (2010 р.), усі фінансові організації по усьому світу повинні надавати повну інформацію щодо рахунків приватних платників податків США та корпорацій, прямо чи опосередковано контрольованих американцями на 10%. Одночасно локалізовані у США іноземні

банки, брокери, інвестиційні фонди та страхові компанії зобов'язані укладати угоди з Податковим управлінням цієї держави з метою здобуття статусу податкових агентів американських платників податків. У разі ж відсутності подібного роду угод усі зазначені інституції сплачують збір у розмірі 30% з усіх видів здійснюваних ними фінансових трансакцій, що проходять через США; а їх рахунки, відкриті в американських фінансових закладах, можуть бути закриті у будь-який час. Своєю чергою, згідно ухвалених у 2012 р. у Великобританії Загальних правил проти фінансових зловживань, проводиться чіткий поділ між відповідальним податковим плануванням компаній та агресивним їх ухиленням від виконання своїх податкових зобов'язань.

Ще один важливий податковий інститут детінізації бізнес-діяльності у державах-членах Європейського Союзу репрезентує заснована у 2010 р. податкова структура під назвою Eurofisc. Її функціональні повноваження пов'язані з протидією шахрайству у сфері сплати європейськими економічними суб'єктами податку на додану вартість на основі розбудови міждержавної системи обміну податковою інформацією. Зазначена інституція гарантує податковим органам держав-членів Євросоюзу прямий доступ до попередньо визначеного набору інформації, що міститься в базах даних про відповідних платників податків. Достатньо сказати, що щодня Eurofisc здійснює для підприємств близько 8 млн перевірок номерів платників податку на додану вартість, ідентифікуючи зв'язки між трансакціями різних бізнес-суб'єктів та викриваючи шахрайські мережі. Зокрема, тільки у 2020 р. завдяки Eurofisc було викрито 66 шахрайських мереж торговельних компаній та 483 шахрайські компанії.

В імплементації державами податкових механізмів детінізації економічної діяльності важливу роль відіграє оподаткування контрольованих іноземних компаній, спрямований на протидію їх ухилення від виконання своїх податкових зобов'язань способом використання офшорних фірм. Йдеться насамперед про зарахування доходів зарубіжних компаній, контрольованих резидентами відповідних держав, до сукупного доходу останніх, що позбавляє їх щонайменших можливостей використання офшорних фірм для акумулювання зарубіжних доходів та їх оподаткування у низькоподаткових юрисдикціях. В якості прикладу наведемо, зокрема, Ізраїль, де з 2003 р. у податковому законодавстві діє норма щодо оподаткування прибутків КІК за ефективною ставкою 15%. Своєю чергою, в Японії з 1978 р. прибутки контрольованих іноземних компаній оподатковуються за ефективною ставкою від 20 до 30% залежно від їх типу та розміру отриманого ними прибутку; а у Люксембурзі з 2019 р. до КІК з річним прибутком до 750 тис євро

не застосовується оподаткування. Нарешті, у Мексиці з 1997 р. прибуток контрольованих іноземних компаній оподатковується за ставкою 22,5% за умови, якщо увесь їх прибуток підпадає під оподаткування, за виключенням реально виплачених дивідендів між суб'єктами господарювання однієї і тієї ж самої юрисдикції.

Характеризуючи застосовувані різними країнами податкові механізми детінізації бізнес-діяльності, не можемо оминати увагою і такий інструмент як податкова амністія. Репрезентуючи унікальну можливість для економічних суб'єктів – податкових резидентів певних юрисдикцій сплатити за заниженими ставками податки і різного роду збори з неоподаткованих у минулі періоди активи, вона дає їм широкі можливості щодо детінізації своїх статків, переходу у подальшому до нормальної практики їх оподаткування та уникнення у такий спосіб адміністративної і кримінальної відповідальності за невиконання податкових зобов'язань. Для офшорних капіталів успішні податкові амністії були проведені у США (у 2009 р. і 2011 р.), Італії і Великобританії (у 2009–2010 рр.). Список можна продовжувати. Наприклад, після запровадження Індонезією у 2008 р. механізму податкової амністії буквально за рік загальна кількість новозареєстрованих ідентифікаційних номерів платників податків зросла на 5,7 млн, кількість поданих річних податкових декларацій – на 804,8 тис, а сума бюджетних надходжень з податку на корпоративний прибуток – на 7,5 млрд індонезійських рупій [3, с. 2].

За умов значного посилення волатильності світогосподарської динаміки, поглиблення глобальних соціально-економічних асиметрій та активізації процесів діджиталізації глобального економічного розвитку важко переоцінити конструктивність запровадження у кінці 2021 р. 137 державами і територіями мінімального корпоративного податку на рівні 15%. Наголосимо, що на зазначені країни припадає нині 95% глобального валового продукту, а відтак – досягнення ними консенсусу у такому чутливому питанні як корпоративне оподаткування знаменує по суті завершення етапу «гонки поступок» [4], до яких десятиліттями вдавались держави з метою нарощування обсягів залученого прямого іноземного інвестування багатонаціональних фірм.

Дещо конкретизуємо порядок запровадження мінімального корпоративного податку. Так, на першому етапі ним оподатковуватимуться лише багатонаціональні підприємства з річним прибутком не менше 750 млн євро, загальним обігом понад 20 млрд євро та рентабельністю економічної діяльності не нижче 10%. Як бачимо, в основу мінімального корпоративного оподаткування покладено ключовий принцип тісного зв'язку його розміру з масштабами ринкової діяльності БНП

за конкретними юрисдикціями незалежно від їх фізичної присутності. Тож у першу хвилю оподаткування мінімальним корпоративним податком потрапить близько сотні найбільших багатонаціональних корпорацій, а ціла низка технологічних гігантів на кшталт Facebook чи Amazon взагалі «вислизнуть» з даного процесу, маючи прибутковість операцій нижче 10%. І це без урахування можливостей компаній під час реалізації першого етапу запровадження мінімального корпоративного податку виключати з оподаткованого доходу 10% фонду заробітної плати та 8% вартості корпоративних матеріальних активів з подальшим зниженням упродовж десятирічного періоду зазначених показників до 5% [5].

На другому ж етапі реалізації реформи мінімального корпоративного оподаткування БНП пороговий показник їх річного глобального обігу буде зменшено до 10 млрд євро, що значно розширить перелік оподатковуваних корпорацій. Окрім того, невід'ємними компонентами запровадження мінімального корпоративного податку є вирівнювання для кожної конкретної компанії ефективних податкових ставок до мінімального рівня 15% за усіма юрисдикціями, де вона здійснює свої господарські операції; а також застосування механізму реверсного оподаткування. Останній передбачає впровадження так званого правила занижених платежів, згідно якого низькоподаткові юрисдикції, де зареєстровані дочірні компанії БНП, не оподатковують їх, а доплата податків здійснюється багатонаціональними підприємствами у країнах базування їх материнських підрозділів за більш високими ставками із зарахуванням при цьому сплачених податків у низькоподаткових юрисдикціях. У так суттєво послаблюється головна податкова суперечність сучасної детінізаційної політики держав, а саме: між екстериторіальним характером отримання багатонаціональними фірмами доходів та суверенним характером їх оподаткування. Це набуває важливого значення за умов значного гальмування темпів глобального економічного розвитку, зменшення обсягів державних бюджетних доходів, а також посилення міждержавних і внутрішньокраїнових соціально-економічних асиметрій.

Завершуючи, можемо зробити такий висновок: реалізовані на сьогодні ініціативи окремих держав, їх об'єднань, регіональних інтеграційних угруповань та міжнародних організацій у царині законодавчого і податкового регулювання процесів детінізації глобальної економіки хоча й здатні певною мірою пом'якшити негативні наслідки тіньових економічних операцій, однак не зможуть у найближчий період повністю їх подолати. Адже нагромаджені в останні десятиліття у глобальній економіці диспропорції, пов'язані з тіннізацією бізнес-діяльності та масштабним ухиленням еко-

мічних суб'єктів від виконання своїх податкових зобов'язань, є глибинними причинами глибокої дестабілізації і розбалансування світогосподарської системи, а також породження колосальних загроз національній податковій безпеці держав і цілих регіонів. Це вимагає вжиття невідкладних заходів щодо удосконалення чинного податкового механізму детінізації глобальної бізнес-діяльності. Йдеться насамперед про поширення норм мінімального корпоративного оподаткування доходів БНП на компанії добувної промисловості, транспортний і фінансовий сектори, а також ті сфери глобальної економічної діяльності, котрі характеризуються значними міжрегіональними диференціями у ставках прибуткового оподаткування за юрисдикціями реєстрації і господарської діяльності структурних підрозділів багатонаціональних фірм. Окрім того, норми мінімального корпоративного оподаткування мають бути застосовані також відносно державних, міжнародних і некомерційних організацій, пенсійних й інвестиційних компаній і фондів, котрі належать до організаційних структур вертикально диверсифікованих багатонаціональних корпорацій [6].

Наступним напрямом удосконалення чинного податкового механізму детінізації глобальної бізнес-діяльності є створення державами глобального реєстру багатства з чіткою ідентифікацією у ньому кінцевих власників усіх світових активів та запровадженням на його основі податку на багатство. Його розмір може бути встановлений на рівні 2% на майно вартістю понад 50 млн дол. США та 6% на майно вартістю понад 1 млрд дол. За підрахунками авторитетних експертів, даний вид податку тільки у Сполучених Штатах Америки дасть змогу акумулювати майже 3,6 трлн дол. США податкових надходжень упродовж десяти років. З огляду ж на те, що основними його платниками стануть 75 тис найбагатших американських домогосподарств, то запровадження податку на багатство дасть змогу суттєво знизити рівень внутрішньокраїнових асиметрій у розподілі доходів між крайніми децильними групами населення.

Наступним заходом удосконалення чинного податкового механізму детінізації глобальної бізнес-діяльності має бути запровадження країнами механізму транскордонного оподаткування фінансових операцій. Даний вид податку з 2012 р. запроваджений у Франції і діє у формі 0,3%-ного оподаткування операцій з акціями та 0,01%-ного оподаткування угод з іншими фінансовими інструментами. Своєю чергою, у Швейцарії діє гербовий збір у розмірі від 0,15 до 0,3% вартості контрактів купівлі-продажу акцій і облігацій за участі локальних дилерів; на Мальті – гербовий збір у розмірі 2% вартості подібного роду угод; а в Перу діє механізм оподаткування транскордон-

них фінансових трансакцій з рахунками у перуанських банках за ставкою 0,005% [7].

Що стосується інших держав ЄС, то хоча з 2013 р. Єврокомісія дозволила запровадити даний вид податку у Німеччині, Австрії, Бельгії, Греції, Португалії, Словенії, Італії, Іспанії, Словаччині та Естонії, однак дотепер між державами так і не досягнуто консенсусу щодо його адміністрування. Більше того, переважна більшість країн-членів ЄС дотепер категорично не підтримує запровадження транскордонного податку на фінансові операції, обґрунтовуючи свою позицію його обмежувачим впливом на вільний рух капіталу і послуг на загальноєвропейському ринку. І це при тому, що запровадження зазначеного податку мало було б згенерувати державам ЄС від 30 до 35 млрд євро додаткових податкових платежів, або 0,4 – 0,5% валового внутрішнього продукту країн, котрі його запровадили.

Важливо зазначити, що податком на фінансові операції, який має сплачуватись кожним учасником фінансової трансакції, обкладатимуться, згідно пропозицій Європейської комісії, угоди з купівлі акційних й облігаційних інструментів за податковою ставкою не нижче 0,1% їх вартості, а також операції з похідними фінансовими інструментами за ставкою 0,01% від умовної ціни подібного роду контрактів. Відтак – даний вид податкового платежу є матеріальною основою реалізації на території держав-членів ЄС гармонізованого режиму оподаткування фінтрансакцій, здійснюваних інкорпорованими у їх юрисдикції банками, біржами, страховими компаніями, інвестиційними і хедж-фондами фондами. Одночасно транскордонне оподаткування фінансових операцій є важливим інструментом забезпечення конкуренції на загальноєвропейському фінансовому ринку між різними фінансовими інструментами та учасниками, а також обмеження тих операцій, котрі справляють деструктивний і розбалансовуючий вплив на його кількісні і структурні параметри.

Що ж стосується США, то нинішній розмір податку на фінансові операції становить усього 2 цента за кожну 1 тис дол. США вартості угод купівлі-продажі фінансових активів. Водночас доведення ставки оподаткування фінансових трансакцій до рівня 0,1% вартості фінансових угод вже упродовж наступного десятиліття згенерує додаткових надходжень до держбюджету США у розмірі майже 780 млрд дол. США, що співвимірно з бюджетними надходженнями від усіх видів акцизних податків, включаючи газ, тютюн і алкоголь. І це при тому, що понад 40% зазначеної суми сплатить 1% найбагатших американських домогосподарств, а 60% домогосподарств з низькими доходами сплатять не більше 11% зазначеної суми. З урахуванням же того факту, що понад половини усіх домогосподарств США володіють традиційними індивідуаль-

ними пенсійними рахунками середньою вартістю 60 тис дол. США [9], а менше половини пенсійних коштів акумульовані у взаємних фондах, то підвищення податку на фінансові операції у державі до економічно обґрунтованого рівня дасть змогу детінізувати значну частку отримуваних доходів у цій сфері з відповідним пристосуванням портфелів акумульованих інвесторами цінних паперів. Таким чином, при запровадженні країнами механізму транскордонного оподаткування фінансових операцій важливо, щоб податкові ставки були максимально оптимізовані. З одного боку, вони мають бути достатньо високими для забезпечення податкової конвергенції з країнами, де вони вже запроваджені; а з другого – не настільки високими, щоб спонукати економічних суб'єктів – учасників подібного роду операцій переносити їх проведення в інші податкові юрисдикції.

Наступний напрям удосконалення податкового механізму детінізації глобальної бізнес-діяльності пов'язаний з розбудовою державами загальної консолідованої бази корпоративного оподаткування, запуск якої дасть змогу значно обмежити їх несумлінну податкову конкуренцію. Так, створення загальної консолідованої бази корпоративного оподаткування вже понад десятиліття (з 2011 р.) стоїть на порядку денному процесу фіскальної консолідації у Європейському Союзі. Він розглядається як важливий інструмент гармонізації державами даного інтеграційного угруповання системи прямого оподаткування та протидії корпоративному «розмиванню» податкової бази способом використання трансфертного ціноутворення. Як не дивно, але дотепер держави-члени ЄС все ще не мають всезагальної системи корпоративного оподаткування. У результаті усі європейські платники податків, котрі працюють за межами країн реєстрації своїх материнських підрозділів, змушені мати справу з 27 національними податковими системами країн-членів ЄС. Цілком зрозуміло, що це суттєво послаблює їх конкурентні ринкові позиції з причин значної деформації ухвалюваних компаніями інвестиційних і фінансових управлінських рішень та суттєвого зростання їх трансакційних бізнес-витрат на реалізацію функцій податкового менеджменту.

Таким чином, розбудова у глобальних координатах загальної консолідованої бази корпоративного оподаткування дасть змогу державам досягнути значної детінізації глобальної бізнес-діяльності на основі об'єднання індивідуальних податкових баз усіх структурних підрозділів корпоративних груп. А оскільки подібного роду консолідація виключає будь-які внутрішньофірмові угоди в рамках одних і тих же самих багатонаціональних корпорацій, то останні позбавляються щонайменших можливостей застосування механізмів трансфертного ціноутворення у їх реалізації. Замість

цього використовуватиметься механізм розподілу прибутків між різними державами, в яких БНП працюють на засадах оподаткованої присутності, а при розрахунку оподаткованої бази кожного структурного підрозділу корпорацій застосовуватимуться обмежені податкові коригування до їх фінансової звітності. Інакше кажучи, усі структурні підрозділи багатонаціональних фірм звільняться від транскордонних збитків, якщо частина з них виявиться збитковою з погляду цілей прибуткового оподаткування.

Окремої уваги у контексті удосконалення податкового механізму детінізації глобальної бізнес-діяльності заслуговує на сьогодні і конвергенція національних політик держав у сфері транскордонного оподаткування цифрових послуг. Актуальність даного напрямку продиктована самою логікою розвитку світової цифрової економіки, у якій, за даними експертів Групи Світового банку, виробляється на сьогодні 42,9% глобального ВВП.

Попри автономне запровадження даного виду податку у близько 60 країнах світу, станом на тепер ключовим стає досягнення міждержавного консенсусу у сфері транскордонного оподаткування цифрових послуг. У контексті детінізації глобальної бізнес-діяльності великі транскордонні ІТ-компанії мають оподатковуватись виключно у країнах, де вони надають цифрові сервіси, а не у низькоподаткових юрисдикціях, де зареєстровані їх постійні представництва. Відтак – вони будуть позбавлені будь-яких можливостей щодо «розмивання» податкової бази, виведення своїх величезних прибутків з-під оподаткування на території країн їх отримання, а отже – сплачуватимуть справедливую частку податкових надходжень до державних бюджетів останніх. Одночасно запровадження державами інструменту транскордонного оподаткування цифрових послуг забезпечить більш точний податковий облік здійснюваних бізнес-транзакцій та підвищить ефективність роботи державних органів національного податкового управління.

В обґрунтуванні стратегічних пріоритетів удосконалення податкового механізму детінізації глобальної бізнес-діяльності не можемо оминати увагою і такий напрям як поглиблення міждержавного співробітництва у сфері автоматичного обміну податковою інформацією на основі міжнародного стандарту Common Reporting Standard (CRS). Зазначимо, що у 2021 р. у подібного роду обміні брали участь лише 106 податкових юрисдикцій [10], що значно менше кількості держав-прихильниць Плану GloBE. Окрім того, у системі автоматичного обміну податковою інформацією нині не беруть участь Сполучені Штати Америки, котрі дотримуються норм власного Закону про зарубіжні рахунки (FATCA) та застосовують інструмент оподаткування за низькими ставками глобальних доходів від нематеріальних активів.

Впровадження зазначеного стандарту, який являє собою вимогу щодо збирання, розкриття і обміну уповноваженими установами держав-учасниць інформацією про фінансові рахунки між різними юрисдикціями у цілях оподаткування, дає національним урядам повні дані щодо вартісних обсягів і структури зарубіжних активів їх податкових резидентів. Тобто за своєю сутністю Common Reporting Standard має багато спільного із FATCA, забезпечуючи надання податковим органам відповідних країн повної фінансової звітності про здійснювані їх резидентами фінансово-господарські транзакції та сплачені податки на території приймаючих держав. Тож завдяки поглибленню міждержавного співробітництва у сфері автоматичного обміну податковою інформацією на основі міжнародного стандарту CRS буде досягнуто не тільки значного підвищення рівня транспарентності процесів управління компаніями фінансовою звітністю, податкового адміністрування та зберігання корпоративних активів в офшорних зонах, але й прискання випадків їх ухилення від виконання податкових зобов'язань способом використання офшорних банків та різного роду фінансових рахунків.

Окрім того, з урахуванням стрімкого нарощування в останні роки капіталізації глобального ринку криптоактивів та неухильного збільшення кількості їх власників система автоматичного обміну податковою інформацією в обов'язковому порядку має поширюватись і на ринковий обіг криптоактивів. Даний захід здатен забезпечити суттєву детінізацію глобальної бізнес-діяльності на основі підвищення транспарентності транскордонних розрахунків і міждержавного руху капіталу, номінованого у криптовалютах, а також широкого застосування блокчейн-технологій без використання банківських сервісів, класичних платіжних систем та послуг традиційних фінансових посередників.

Висновки з проведеного дослідження. Стратегічні пріоритети удосконалення податкового механізму детінізації глобальної бізнес-діяльності безпосередньо пов'язані також із системною діджиталізацією національних податкових систем країн. Вона дасть змогу не тільки суттєво підвищити ефективність їх функціонування, але й перевести процес адміністрування податків у режим реального часу з оперативним виявленням будь-яких технічних помилок у розрахунку податкових зобов'язань та їх усуненням на ранніх стадіях податкового адміністрування. Окрім того, діджитал-формат функціонування національних податкових систем, забезпечуючи онлайн-проведення ключових комерційних транзакцій, виключить ринковий обіг операцій з готівковими коштами, а отже – суттєво підвищить транспарентність фінансово-господарських операцій еко-

номічних суб'єктів та знівелює загрози їх тінізації. На нашу думку, саме сукупність зазначених заходів здатна вивести систему детінізації глобальної бізнес-діяльності на якісно вищий щабель розвитку та знівелювати притаманні їй методологічні вади і недоліки. При цьому найвищого ефекту детінізації можна досягнути виключно на основі комплексного впровадження країнами організаційно-економічних, інституційних і податкових інструментів на національному і наднаціональному рівнях з одночасним застосуванням морального і репутаційного впливу на податково несумлінних економічних суб'єктів. Одночасно екстериторіальний характер діяльності сучасних багатонаціональних компаній та широке застосування ними діджитал-технологій актуалізує також питання щодо глибокої якісної реорганізації чинної системи глобального податкового менеджменту з метою протидії «розмиванню» податкової бази та транскордонним фінансовим спекуляціям, а також забезпечення більш справедливого розподілу глобальних податкових надходжень між державами та світовими регіонами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Emergency Economic Stabilization Act of 2008 (EESA). PUBLIC LAW 110–343—OCT. 3, 2008. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-110publ343/pdf/PLAW-110publ343.pdf>.
2. Economic Outlook, 1, OECD Publishing, Paris. 2020. URL: <https://doi.org/10.1787/0d1d1e2e-en>
3. Sayidah H., Assagaf A. Tax amnesty from the perspective of tax official. *Cogent Business & Management*. 2019. No. 6. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/23311975.2019.1659909?needAccess=true&role=button>.
4. The Economist Paradise lost Twilight of the tax haven. 2021. URL: <https://www.economist.com/financeand-economics/2021/06/01/twilight-of-the-tax-haven>.
5. O'Leary N. Minimum corporation tax rate will not abolish competition, EU says. 22 December 2021. URL: <https://www.irishtimes.com/business/economy/minimum-corporation-tax-rate-will-not-abolish-competition-eu-says-1.4762047>.
6. Minimum corporate taxation. EU, 2021. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/minimum-corporate-taxation_en.
7. Dowd Ch. Financial Transactions Taxes Around the World. Report. 21 September 2020. URL:

<https://cepr.net/report/financial-transactions-taxes-around-the-world>.

8. Asen E. Financial Transaction Taxes in Europe. 4 February 2021. URL: <https://taxfoundation.org/financial-transaction-taxes-europe-2021>.

9. Klein A. What is a financial transaction tax? Policy 2020 Brookings, March 27, 2020. URL: <https://www.brookings.edu/policy2020/votervital/what-is-a-financial-transaction-tax-2/>.

10. Exchanges of information under the AEOI Standard (as of 12 May 2022). OECD, 2022. URL: <https://www.oecd.org/tax/transparency/documents/AEOI-exchanges.pdf>.

REFERENCES:

1. Emergency Economic Stabilization Act of 2008 (EESA). PUBLIC LAW 110–343—OCT. 3, 2008. Available at: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-110publ343/pdf/PLAW-110publ343.pdf>.
2. Economic Outlook, 1, OECD Publishing, Paris. 2020. Available at: <https://doi.org/10.1787/0d1d1e2e-en>.
3. Sayidah H., Assagaf A. (2019) Tax amnesty from the perspective of tax official. *Cogent Business & Management*, no. 6. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/23311975.2019.1659909?needAccess=true&role=button>.
4. The Economist Paradise lost Twilight of the tax haven. 2021. Available at: <https://www.economist.com/financeand-economics/2021/06/01/twilight-of-the-tax-haven>.
5. O'Leary N. Minimum corporation tax rate will not abolish competition, EU says. 22 December 2021. Available at: <https://www.irishtimes.com/business/economy/minimum-corporation-tax-rate-will-not-abolish-competition-eu-says-1.4762047>.
6. Minimum corporate taxation. EU, 2021. Available at: https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/minimum-corporate-taxation_en.
7. Dowd Ch. Financial Transactions Taxes Around the World. Report. 21 September 2020. Available at: <https://cepr.net/report/financial-transactions-taxes-around-the-world>.
8. Asen E. Financial Transaction Taxes in Europe. 4 February 2021. Available at: <https://taxfoundation.org/financial-transaction-taxes-europe-2021>.
9. Klein A. (2020) What is a financial transaction tax? Policy 2020 Brookings, March 27. Available at: <https://www.brookings.edu/policy2020/votervital/what-is-a-financial-transaction-tax-2/>
10. Exchanges of information under the AEOI Standard (as of 12 May 2022). OECD, 2022. Available at: <https://www.oecd.org/tax/transparency/documents/AEOI-exchanges.pdf>.